

Vuxentandvård

– stöd för dig som besöker tandvården

Rekommendationer ur
Socialstyrelsens nationella riktlinjer

 Socialstyrelsen

ISBN

978-91-86885-60-1

Artikelnr

2011-11-6

Illustration

sid. 12 Jan-Olof Berg

Foton

Omslagsbild, Mikko Stig/Scanpix, sid. 8 Lennart Engström, sid. 15 Malin Erberg,
sid. 20 Johan Segerström, sid. 21 Hans Alm

Tryck

Edita Västra Aros, Västerås, november 2011

Innehåll

Hur kan de nationella riktlinjerna hjälpa dig som patient i tandvården?	4
Tandvårdskostnader och tandvårdsstöd	5
Rekommendationer om hur du håller dig frisk i munnen	6
Rekommendationer om behandling av karies och parodontit (sjukdomar i tandens fäste)	9
Rekommendationer vid sjukdomar i tandpulpan	12
Rekommendationer vid käkleds- och käkmuskelssymtom, tandgnissling och när bettet inte stämmer	14
Rekommendationer vid tandluckor och bettavvikelser	17
Mer om riktlinjerna för vuxentandvård	22

Hur kan de nationella riktlinjerna hjälpa dig som patient i tandvården?

Här vill vi berätta om Socialstyrelsens nationella riktlinjer för vuxentandvård. Målet med de nationella riktlinjerna är att de ska bidra till en god och jämlik tandvård för dig och alla andra som söker vård.

Riktlinjernas innehåll

Denna skrift är till för dig som besöker tandvården. Här presenterar vi några av de åtgärder och behandlingar som Socialstyrelsen rekommenderar att tandvården bör erbjuda. Vi berättar också vad rekommendationerna kan innebära för dig som patient. Du kan även läsa om vad du själv kan göra för din munhälsa.

Socialstyrelsens nationella riktlinjer tar inte upp alla tänkbara behandlingar. De innehåller inte heller rekommendationer om tandvård för barn eller för personer med särskilda behov till följd av funktionsnedsättning, sjukdom eller medicinering.

De fullständiga riktlinjerna för vuxentandvård hittar du på www.socialstyrelsen.se/tandvardsriktlinjer.

Riktlinjerna ger dig möjlighet att påverka tandvården

Riktlinjerna är inte bindande för tandvården, men ger starka rekommendationer om vilken vård du bör erbjudas. Din medverkan är viktig och behandlingen ska så långt som möjligt utformas i samråd med dig och efter dina speciella förutsättningar. Du kan använda riktlinjerna som ett stöd när du talar med den som behandlar dig.

Riktlinjerna är ett stöd för tandvården

Socialstyrelsens nationella riktlinjer hjälper tandvården att välja den vård som är mest effektiv och som ger störst nytta för patienten i förhållande till kostnaden. Riktlinjerna innehåller rekommendationer om vilka behandlingar som tandvården bör införa och vilka de bör dra ner på eller ta bort.

Tandvårdskostnader och tandvårdsstöd

Barn och ungdomar har avgiftsfri tandvård till och med det år de fyller 19 år. Den tandvården finansieras av landstingen. Vuxna får själva stå för den största delen av sina tandvårdskostnader. Sedan den 1 juli 2008 finns ett nytt statligt tandvårdsstöd som riktar sig till alla vuxna.

Socialstyrelsen och riktlinjerna förklarar inte vad en enskild behandling kostar – det svarar din tandläkare eller tandhygienist på. Se till att du får ett kostnadsförslag innan en behandling påbörjas.

Priser för tandvård

För tandvården gäller fri prissättning. Det innebär att tandvården själva bestämmer vilket pris de ska ta för en behandling. Beräkningar av vad varje behandling kan förväntas kosta går att hitta i en referensprislista som Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) har tagit fram. Referensprislista och mer information om tandvårdsstödet hittar du på TLV:s webbplats: www.tlv.se/tandvard.

Så fungerar det statliga tandvårdsstödet

Det statliga tandvårdsstödet innehåller

- ett allmänt tandvårdsbidrag
- ett skydd för höga kostnader, det så kallade högkostnadsskyddet för tandvård.

Alla vuxna har rätt till ett allmänt tandvårdsbidrag. Det varierar mellan 300 och 600 kronor per tvåårsperiod, beroende på patientens ålder. Dessutom tillkommer ett skydd för höga kostnader som ger mer ekonomiskt stöd till de personer som behöver stora och dyra behandlingar. Du får ta del av högkostnadsskyddet när dina tandvårdskostnader överstiger 3 000 kronor (enligt TLV:s referensprislista).

Följande ersättningsnivåer finns:

- För patientkostnader mellan 3 000 och 15 000 kronor lämnas ersättning med 50 procent.
- För patientkostnader som överstiger 15 000 kronor lämnas ersättning med 85 procent för den del som överstiger 15 000 kronor.

Ersättningsnivåerna baseras på TLV:s referensprislista.

Rekommendationer om hur du håller dig frisk i munnen

Att fortsätta vara frisk

Du som är frisk i munnen har förmodligen bra munhälsovanor. När du har varit hos tandläkaren eller tandhygienisten bör du få återkoppling på ett sådant sätt att du vet vad du ska göra för att fortsätta vara frisk. Undersökningen kan också visa att någon av dina vanor gör att du riskerar att få en munsjukdom i framtiden. Då behöver du få veta vad det är du behöver förändra.

Tandvården kan stödja dig till att få ett så hälsosamt beteende som möjligt. Det förbättrar möjligheten till en bra munhälsa och gör att du kan undvika höga kostnader för tandvård i framtiden. Den information som tandvården ger dig efter undersökningen bör vara utformad så att du känner att den berör dig och att den ger det stöd du behöver.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- erbjuda personer som är friska en hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande återkoppling i samband med undersökning.

Att undvika karies

Tandvården kan ge dig stöd för att skapa goda munhälsovanor så att du undviker att bli sjuk i karies. Karies är en av de vanligaste sjukdomarna i munnen. Det är en infektionssjukdom som kan ge skador (hål) i tänderna. Den beror bland annat på en obalans mellan de bakterier som finns i munnen, den kost (främst det socker) som du äter och din saliv.

För att förebygga kariesskador är det speciellt några saker som är viktiga:

- undvika att småata mellan måltider
- undvika att ofta dricka drycker med socker i (exempelvis läsk och sockrat te eller kaffe)
- borsta tänderna två gånger per dag med fluortandkräm.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- stödja personer med risk för karies och högt sockerintag att ändra ogynnsamma matvanor
- uppmuntra personer att borsta tänderna två gånger dagligen med fluortandkräm.

För dig med stor risk för att få karies

Om du tillhör de personer som ofta får nya kariesskador kan det förutom goda munhälsovanor (se ovan) behövas ytterligare åtgärder. Först är det viktigt att tandvården utreder vad det är hos just dig som orsakar en ökad sjukdom eller risk för sjukdom. Om tandvården konstaterar att du behöver mer än enbart fluortandkräm kan ni tillsammans bestämma vilken av de rekommenderade åtgärderna som passar bäst för dig.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör rekommendera

- daglig fluorsköljning (0,2 procent NaF-lösning)
- daglig användning med fluorgel i skena (se blå faktaruta)
- daglig borstning med tandkräm med högt fluorinnehåll (5 000 ppm)
- fluorlackning 2–4 gånger per år utförd av tandhygienist eller tandläkare.

FLUORGEL I SKENA

Fluorgel i skena innebär att din tandläkare eller tandhygienist framställer en typ av mjukare bettskena som du använder hemma. I skenan läggs en gel som innehåller fluor. Skenan placeras därefter på tänderna under cirka 5 minuter dagligen.

Att undvika att bli sjuk i parodontit eller periimplantit

Parodontit och periimplantit är infektionssjukdomar som drabbar tandköttet och fästet för tänder och tandimplantat. Sjukdomarna kan leda till att tanden eller tandimplantatet lossnar.

Det finns flera sätt att själv minska risken för parodontit och periimplantit. Det är till exempel viktigt att du borstar tänderna på ut- och insida och att du gör rent mellan tänderna. Tekniken är viktig för att ta bort så mycket beläggningar som möjligt.

Tandvården kan ge dig stöd och råd så att du får veta hur du ska göra när du borstar och om du verkligen får rent. Då får du också reda på vilka munhygieniska hjälpmedel som passar för just dig och dina tänder eller tandimplantat. Råden bör vara anpassade så att du enkelt kan tillämpa dem i din hemmiljö.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- stödja personer att nå en god munhygien vid sjukdomar som drabbar fästet kring tänder och tandimplantat.

Råd och stöd som gäller munhygien bör anpassas så att du enkelt kan tillämpa dem i din hemmiljö.

Rekommendationer om behandling av karies och parodontit (sjukdomar i tandens fäste)

Stöd för att skapa hälsosamma vanor

Gemensamt för flera munsjukdomar är att din medverkan och dina munhälsovanor avgör om behandlingen ska lyckas. Därför är det viktigt att tandvården hjälper dig att skapa goda vanor när det gäller munhygien, kost och tobaksbruk.

För att skapa nya vanor räcker det oftast inte med att du får ett kort råd eller en allmän information. I stället bör tandvården arbeta med metoder som utgår från dig och dina behov och där du får ta en aktiv roll. Att förändra vanor tar tid och kräver engagemang. Ofta behövs flera tandvårdsbesök för att ge dig stöd att lyckas. Vissa metoder har visat sig ha särskilt god effekt och dessa bör tandvården erbjuda dig.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- i första hand erbjuda en behandling med beteendemedicinsk inriktning för att förändra munhälsovanor
- i andra hand erbjuda ett rådgivande samtal med särskild uppföljning.

Kariesskada som behöver lagas

Om du har en mycket djup kariesskada finns det risk för att tandpulpan blir blottad när den skadade tandvävnaden tas bort. För att undvika detta bör tandläkaren därför ta bort kariesvävnaden i flera steg och vid skilda tillfällen.

Den skadade delen av tanden bör tandläkaren i första hand ta bort med vanlig borrh eller med ett instrument som kallas exkavator. Men tandläkaren kan också använda en teknik som innebär att den skadade delen av tanden mjukas upp med en lösning och sedan skrapas bort (kemo-mekanisk teknik). Ett annat alternativ är att använda laser, som är en ny och ännu inte lika utprovad metod.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- ta bort djupt kariesskadad vävnad i flera steg och vid skilda tillfällen
- använda borrar eller exkavatorer för att ta bort kariesskadad vävnad.

Tandvården kan

- använda kemo-mekanisk teknik eller laser för att ta bort karieskadad vävnad.

Blödande tandkött och djupa tandköttsfickor

Parodontit och periimplantit är sjukdomar som drabbar fästet kring tanden eller tandimplantatet. Vanliga symtom är att tandköttet blöder och att det bildas djupa tandköttsfickor. Om inte sjukdomen upptäcks och behandlas i tid finns det en risk att tanden eller tandimplantatet lossnar.

Vissa personer har en ökad risk att drabbas och för dessa är det viktigt att tandvården är extra uppmärksam. Din tandläkare eller tandhygienist bör därför regelbundet kontrollera ditt tandkött och mäta dina tandköttsfickor kring tänder eller tandimplantat för att tidigt upptäcka tecken på sjukdom.

Om du har parodontit eller periimplantit är din munhygien extra viktig. Tandvården kan ge dig stöd och råd så att du får veta hur du ska göra och om du verkligen får rent, och vilka munhygieniska hjälpmedel som passar för just dig.

Nere i tandköttsfickorna kommer du inte åt själv för att hålla rent. För att få bort bakteriebeläggningar måste tandläkaren eller tandhygienisten använda särskilda instrument. Om inte denna behandling räcker kan det bli aktuellt med en tandköttsoperation för att få bort beläggningarna. Detta är vanligt vid djupa tandköttsfickor runt tänder och tandimplantat. Antibiotika kan användas om du har en snabb, aggressiv typ av parodontit.

När din behandling är avslutad behöver du fortsatt stöd från tandvården så att inte sjukdomen kommer tillbaka eller förvärras. Hur ofta du behöver komma tillbaka bestämmer din tandhygienist eller tandläkare och du tillsammans. Ni kommer också överens om vad du själv kan göra. Förutsatt att du har en bra munhygien behöver du inte använda någon bakteriedödande munsköljning eftersom det inte gör någon extra nytta.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- ta bort bakteriebeläggningar i tandköttsfickorna med särskilda instrument
- göra tandköttsoperationer där det krävs för att komma åt att göra rent
- erbjuda stöd efter avslutad behandling.

ANTIBIOTIKA I TANDVÅRDEN

Tandvården använder antibiotika antingen som en del i en sjukdomsbehandling eller i förebyggande syfte.

Med förebyggande menas att personer som har en allmänmedicinsk åkomma, exempelvis en konstgjord hjärklaff, kan behöva antibiotika inför ett tandvårdsbesök. Tandvården talar om för dig som tillhör dessa patientgrupper om du behöver antibiotika. Riktlinjerna ger enbart rekommendationer om när antibiotika kan användas som en del i en annan behandling.

Det är viktigt att antibiotika används sparsamt och att den totala användningen i Sverige minskar. Om vården är för generös med antibiotika ökar risken för utveckling av resistent bakterier, vilket innebär att alla infektioner blir svårare att behandla. Antibiotika ska du därför ordinerars vid bara några få tillfällen:

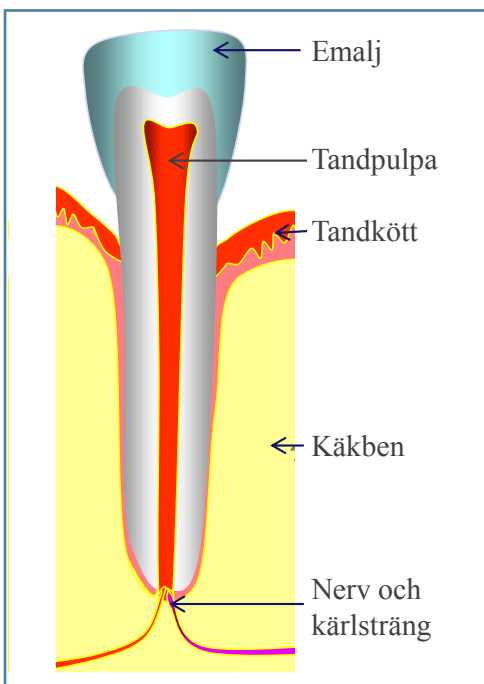
- när ditt allmäntillstånd är påverkat, det vill säga när du har svullna lymfkörtlar, feber och betydande svullnader vid tanden
- när det finns risk för spridning av infektionen.

Rekommendationer vid sjukdomar i tandpulpan

Skador på tandpulpan

Tandpulpan är en blod- och nervsträng som går inuti tanden och genom roten ut till käkbenet. Om tandpulpan skadas måste den behandlas av tandvården.

Tandens olika delar.

Om du drabbas av en olyckshändelse så att en tand går av kan tandpulpan blottas. Då bör tandläkaren använda en enklare form av behandling, så kallad överkappning, som är ett slags sårförband.

Om däremot tandpulpan blottas när tandläkaren tar bort kariesskadad vävnad, bör tandläkaren i de flesta fall rensa bort hela tandpulpan och rotfylla tanden. I vissa fall kan överkappning göras.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- göra en överkappning när tandpulpan blir blottad genom en olyckshändelse
- rensa bort tandpulpan och rotfylla tanden om tandpulpan blottas när kariesskadad vävnad tas bort.

Tandvården kan

- göra en överkappning om tandpulpan blottas när kariesskadad vävnad tas bort.

Tandvärk

Om du har tandvärk behöver tandläkaren först ta reda på varför. Vanligast är att tandpulpan är inflammerad eller att bakterier har trängt så djupt in i tanden att området utanför tandens rotspets också är inflammerat. Men värken kan också orsakas av annat, som att du har bitit mycket kraftigt på tanden eller att du har en spricka i den. Även förkylning och infektioner i bihålorna kan ibland ge symtom från kindtänderna i din överkäke.

Om tandvärken beror på en inflammation behöver rotkanalen göras ren från bakterier och tanden rotfyllas (se blå faktaruta). Behandlingen kan göras vid ett eller flera behandlingstillfällen och bör avslutas med en fullständig rotfyllning. Om du inte får en fullständig rotfyllning vid första behandlingen är det viktigt att du kommer tillbaka även om din akuta smärta försvinner vid första behandlingen.

Du bör få antibiotika om du har svullna lymfkörtlar eller feber, eller om du är mycket svullen vid tanden. Vid enbart smärta är det sällan nödvändigt med antibiotika.

ROTFYLLNING

Inför en rotfyllning borrar tandläkaren först bort den infekterade mjuka tandsubstansen. En gummiduk fästs sedan runt tanden och tandkronan görs ren med bakteriedödande vätskor. Sedan rengörs rotkanalerna. Med hjälp av röntgenbilder kontrollerar tandläkaren att hela rotkanalen är ordentligt rengjord.

Vid själva rotfyllningen fylls rotkanalen med ett gummimaterial som fästs med ett rotkanalscement. Det hindrar nya bakterier att komma in i roten.

Rekommendationer vid käkleds- och käkmuskels- symtom, tandgnissling och när bettet inte stämmer

Smärta i käkled och muskler

När du har ont i käkleder och käkmuskler måste orsaken till dina smärtor utredas först av allt. All behandling bör inledas med att du får information och råd om hur du själv kan hantera din smärta och hur du kan hjälpa till i behandlingen.

Om värken kommer från käklederna bör tandvården erbjuda dig behandling med bettskena i hårdplast (stabiliseringsskena), rörelseträning eller läkemedel som dämpar inflammationen. Om din smärta kommer från käkmuskulerna bör du också erbjudas behandling med bettskena eller töjnings- och avslappningsövningar. Vid käkmuskelssmärta kan tandvården även erbjuda behandling med en mjukare skena eller en mindre skena som täcker framtänderna. De håller dock inte lika bra och kräver ofta återkommande kontroller och justeringar.

När du har akut ont i käkleden kan smärtan och svullnaden göra att bettet ändras. När svullnaden går tillbaka blir bettet normalt igen. Därför bör tandvården inte slipa på tänderna när du har akut ont.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- erbjuda läkemedelsbehandling med NSAID (se blå faktaruta), behandling med stabiliseringsskena eller rörelseträning vid käkledssmärta
- erbjuda behandling med stabiliseringsskena eller töjningsövningar vid käkmuskelssmärta.

Tandvården kan

- erbjuda behandling med mjukplastskena eller en mindre skena som täcker enbart framtänderna vid käkmuskelssmärta.

Tandvården bör inte

- slipa tänderna (oklusionskorrigerare) vid akut käkledssmärta.

LÄKEMEDEL VID SMÄRTA I KÄKLED OCH MUSKLER

NSAID-preparat (non-steroid antiinflammatory drugs) är en grupp läkemedel med inflammationsdämpande, smärtlindrande och febernedsättande verkningar. Exempel på NSAID-preparat är acetylsalicylsyra (Magnecycl och Treo), ibuprofen (Ipren och Ibumetin), naproxen (Pronaxen och Eox) eller diklofenak (Voltaren och Diklofenak).

Tandpressning, tandgnissling och onormalt tandslitage

För dig som pressar och gnisslar tänderna hårt eller sliter onormalt mycket på dina tänder kan en bettskena i hårdplast (stabiliseringsskena) hjälpa. Den både avlastar käkarna och skyddar tänderna från slitage. En bettskena kan också hjälpa dig om du exempelvis pressar tungan mot tänderna eller biter dig i kinderna (orofacial parafunktion).

BETTSKENA I HÅRDPLAST

En bettskena (stabiliseringsskena) kan användas både i över- och underkäken. Tandläkaren ger råd om vad som passar dig bäst och hur du bör använda skenan.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- erbjuda en stabiliseringsskena i hårdplast för att skydda tänderna vid onormalt slitage.

Tandvården kan

- erbjuda en stabiliseringsskena vid tandpressning, tandgnissling (bruxism) eller annan funktionsstörning i mun och ansiktsregion (orofacial parafunktion).

Upplevelse av att bettet inte stämmer

Man kan uppleva att bettet inte stämmer. Om upplevelsen beror på att något är fel, exempelvis en för hög fyllning, bör tandläkaren slipa till det. Om tandläkaren inte kan hitta något fel på ditt bett, bör tandläkaren inte slipa dina tänder eftersom det kan göra mer skada än nytta.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- slipa på tänderna (oklusionskorrigera) om patientens upplevelse av att bettet inte stämmer beror på att något är fel, exempelvis en för hög fyllning (traumatisk ocklusion).

Tandvården bör inte

- slipa på tänderna (oklusionskorrigera) om tandläkaren inte kan fastställa någon orsak till patientens upplevelse av att bettet inte stämmer (dysocklusion).

Rekommendationer vid tandluckor och bettavvikelser

Tandlöshet av olika omfattning kan vara en följd av munsjukdomar eller bero på att en eller flera tänder saknats redan från födseln. Även olycksfall kan vara orsak till tandlöshet.

Om det saknas en tand är det inte säkert att den behöver ersättas. I första hand bör tandvården erbjuda dig att ersätta de tandförluster som gör det svårare att äta, tugga eller tala. En tandlucka kan också upplevas estetiskt störande beroende på var i munnen den finns.

Vid en tandförlust är det många saker som behöver vägas in i valet av behandling. Dina önskemål och förutsättningar är viktiga. Tandläkaren behöver också väga in sådant som hur bra dina övriga tänder är och hur du biter. Sammantaget blir detta ett underlag för att du och din tandläkare ska kunna välja den behandling som passar just dig. Efter att en behandling är klar är det också viktigt att din tandläkare eller tandhygienist ger dig råd om hur du på ett bra sätt kan sköta din munhygien vid nya tandersättningar.

Du kan läsa mer om olika tandersättningar i den blå faktarutan på sidan 19–20.

Avsaknad av alla tänder i över- eller underkäke

Saknas alla tänder i överkäken bör tandvården rekommendera dig antingen en bro som sitter fast på tandimplantat eller en avtagbar protes.

Saknas alla tänder i underkäken bör tandvården i första hand föreslå en bro som sitter fast på tandimplantat. En avtagbar protes upplevs ofta fungera sämre i underkäken än i överkäken.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- vid total tandlöshet i överkäken erbjuda en implantatstött bro, implantatstött täckprotes eller helprotes (se blå faktaruta)
- vid total tandlöshet i underkäken
 - i första hand erbjuda en implantatstött bro
 - i andra hand erbjuda en implantatstött täckprotes
 - i tredje hand erbjuda en helprotes.

Avsaknad av enstaka framtand

Om du saknar en framtand i överkäken och dina egna tänder finns kvar på sidorna av luckan, bör tandvården erbjuda dig tre alternativ:

- en bro som fästs på tänderna på var sida om tandluckan
- en krona som fästs på ett tandimplantat som har opererats in på platsen för tandluckan
- en tandställning för att sluta tandluckan.

Om du saknar en framtand i underkäken bör tandvården i första hand erbjuda dig att antingen fästa en bro på tänderna, på var sida om tandluckan, eller behandla tandluckan med hjälp av en tandställning. I andra hand kan tandvården erbjuda en krona som fästs på ett tandimplantat.

Det finns också ett alternativ som kallas etsbro, som limmas på tänderna på sidan av luckan. Fördelen med en etsbro är att den kostar mindre och att tänderna på sidan om luckan inte behöver slipas. Nackdelen är att den kan lossna. Du behöver då komma tillbaka för att fästa den på nytt eller göra om den.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- erbjuda antingen en tandstött bro, implantatstött krona eller tandställning vid avsaknad av en framtand i överkäken
- erbjuda antingen en tandstött bro eller tandställning vid avsaknad av en framtand i underkäken.

Tandvården kan

- erbjuda en implantatstött krona vid avsaknad av en framtand i underkäken
- erbjuda en metallförstärkt etsbro vid avsaknad av en framtand i över- eller underkäken.

Avsaknad av flera tänder bredvid varandra

Om flera tänder saknas bredvid varandra bör tandvården erbjuda dig antingen en bro som fästs på dina egna tänder eller en bro som fästs på ett eller flera tandimplantat. Vilket av dessa alternativ som tandvården föreslår beror på hur bra dina övriga tänder är och på hur du biter.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- erbjuda antingen en tandstödd bro eller en implantatstödd bro vid avsaknad av flera tänder bredvid varandra.

OLIKA SLAGS TANDERSÄTTNINGAR

Vad är en krona?

En krona kan liknas vid en hätta som omsluter det som är kvar av en skadad tand. För att framställa en krona behöver tandläkaren först slipa och sedan ta ett avtryck av den skadade tanden. I allmänhet framställer en tandtekniker själva kronan. Den färdiga kronan fästs med cement på tanden. Det finns olika material till kronor. Basen består ofta av någon metall och den synliga delen består ofta av keramik (porcelain).

Vad är en protes?

En protes består av konstgjorda tänder och ersättning för tandkött och käkben. En protes kan man själv ta ut och sätta in i munnen. En delprotes är fäst vid tänder som finns kvar i käken, medan en helprotes ersätter tänderna i en helt tandlös käke. En hel överkäksprotes fäster som en sugkopp i överkäken och gommen. En hel underkäksprotes vilar på den tandlösa käken. En helprotes kan också knäppas fast på tandrötter eller implantat och kallas då täckprotes.

Vad är en bro?

En bro är en fastsittande tandprotes som kan ersätta en eller flera tänder. En bro kallas också för brygga. Framställningen av en bro liknar den vid en krona. För att kunna ersätta förlorade tänder med en bro måste det finnas tillräckligt många tänder kvar i käken för att ge bra stöd åt bron. En tandstödd bro stödjer sig på de tänder som gränsar till tandluckan. En bro kan också stödjas på implantat och kallas då implantatstödd bro.

Exempel på en bro som ersätter en tand. Den färdiga bron fästs på angränsande tänder som först slipats till av tandläkaren.

Vad är en etsbro?

En etsbro är en enklare variant av bro som kan ersätta en och ibland två tänder. Etsbron består av en tunn skena som konstgjorda tänder fästs på. Skenan limmas på baksidan av oftast helt oslipade tänder.

Exempel på en etsbro som ersätter en tand.

Vad är ett implantat?

Implantat är skruvar av titan som opereras in i käkbenet. Titan har en unik förmåga att växa fast i käkbenet och går bra ihop med kroppens vävnader. Implantaten fungerar som konstgjorda tandrötter i käken. Till skruvarna kan man koppla förlängningar som sticker upp genom tandköttet. På dessa, eller ibland direkt på implantatet, kan nya konstgjorda tänder fästas.

Bettavvikelser som kan justeras med tandställning

Behandling med tandställning är möjlig även för vuxna. En tandställning som sitter fast på tänderna kan användas för att flytta de flesta tänder som står trångt, glest eller snett. Den kan i många fall också rätta till ditt bett om du har svårt att bita av och tugga, eller om det påverkar ditt utseende negativt. Tandställning kan också användas när tänderna behöver flyttas för att skapa plats för en bro som ska fästas på tänder eller tandimplantat.

Behandling med tandställning är möjlig även för vuxna.

Avsaknad av en framtand som kan behandlas med tandställning

Om du saknar en framtand bör tandvården erbjuda dig möjligheten att rätta till detta med en tandställning som sluter luckan. Fördelen med detta, jämfört med att ersätta den saknade tanden med en bro, är att de tänder som står på sidan av tandluckan inte behöver slipas. Metoden är därför skonsam för dina tänder och den mjukvävnad som finns kring tänderna. Tandläkaren kan utreda om det finns möjlighet för dig att behandlas med tandställning.

SOCIALSTYRELSENS REKOMMENDATIONER

Tandvården bör

- erbjuda antingen en tandställning, tandstödd bro eller implantatstödd krona vid avsaknad av en framtand i överkäken
- erbjuda antingen en tandställning eller tandstödd bro vid avsaknad av en framtand i underkäken
- erbjuda en tandställning när tänder behöver flyttas för att skapa plats för en tandersättning.

Mer om riktlinjerna för vuxentandvård

Vill du veta mer om de rekommendationer som inte är med i denna skrift? Du hittar samtliga rekommendationer för vuxentandvård i en fullständig version av riktlinjerna på www.socialstyrelsen.se/tandvardsriktlinjer.

1177 har mer information om tandvård

Det finns mer att läsa om de olika tandsjukdomarna, deras behandlingar och det statliga tandvårdsstödet på Sjukvårdsrådgivningens webbplats: www.1177.se. Du hittar informationen under fliken *Temasidor* och rubriken *Tänder*.

Den här broschyren utgår från Socialstyrelsens Nationella riktlinjer för vuxentandvård 2011. Här berättar vi om några av de rekommendationer som vi tror är viktiga för dig som besöker tandvården.

I broschyren lyfter vi fram vad tandvården bör erbjuda för att förebygga och behandla sjukdomar som karies och parodontit (sjukdomar i tandens fäste). Vi tar även upp rekommendationer vid tandvärk, värk från käkleder och käkens muskler, olika tandersättningar vid tandförluster samt möjligheten till behandling med tandställning även för vuxna. Du hittar också enkla råd om vad du själv kan göra för din munhälsa.

Tandvården kan stödja dig till att få ett så hälsosamt beteende som möjligt, vilket ökar förutsättningarna för en bra munhälsa. Den information som tandvården ger dig bör vara utformad så att du känner att den berör dig och det du behöver stöd för.

Du kan använda broschyren som ett stöd när du talar med den som behandlar dig, om vilken behandling som passar just dig.

Vuxentandvård

– stöd för dig som besöker tandvården

(artikelnr 2011-11-6) kan beställas från

Socialstyrelsens beställningsservice, 120 88 Stockholm

www.socialstyrelsen.se/publikationer

E-post: socialstyrelsen@strd.se

Fax: 08-779 96 67

Publikationen kan också laddas ner på
www.socialstyrelsen.se